

ВІДЗИВ

офіційного опонента С.В. Петрукович, кандидата педагогічних наук, доцента Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя на дисертацію БЕЙЛІС Наталії Василівни ""Розвиток німецькомовної освіти в загальноосвітніх школах України в кінці ХХ - на початку ХХІ століття», представлену на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 — загальна педагогіка та історія педагогіки

У сучасний дуже складний період розвитку нашої Вітчизни моральним і фаховим обов'язком кожного педагогічного працівника є підтримка багатьох важливих процесів, започаткованих ще до відновлення повної незалежності, які в своїй сукупності скеровані на національне самоствердження, культурний та економічний розвиток. Рух нової української школи передбачає модернізацію шкільної освіти та вирішення успадкованих від Радянського Союзу проблем у всіх сферах діяльності.

Важливість теми дисертаційного дослідження «Розвиток німецькомовної освіти в загальноосвітніх школах України в кінці ХХ – на початку ХХІ століття», визначення його тенденцій і перспектив розвитку у контексті євроінтеграційних процесів, яку обрала Н.В.Бейліс, її своєчасність і перспективність підтверджують законодавчі акти, нормативні документи та державні програми, що регламентують діяльність сфери освіти України, актуалізують проблему якості вивчення іноземних мов у закладах загальної середньої освіти як засобу міжкультурного, ділового та особистого спілкування. Ми вважаємо цей вибір і вдалим і водночас складним для швидкого отримання вагомого інноваційного результату.

Наталія Василівна Бейліс в своїй щоденній праці сумлінно виконує обов'язки сучасного українського освітянина – успішно веде навчальний процес у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса. Ще з років навчання у ВНЗ цілеспрямовано досліджує зарубіжні системи освіти з метою отримання порівняльної інформації, що є потенційно корисною для вдосконалення власної фахової майстерності і формування ширшого погляду на освітню сферу в Україні.

Зауважимо, що під час вибору предмету дослідження Н.В.Бейліс надала перевагу вивченню змісту, а також формам, методам, тенденціям і перспективам

розвитку німецькомовної освіти саме в загальноосвітніх школах, які у вказаний хронологічний період переважали в шкільній системі освіти України. Варто підкреслити, що у своєму дослідженні вона зосередила особливу увагу не на особливостях навчальних планів чи інших засобів певного типу закладів освіти, а на тенденціях розвитку, визначаючи перспективи подальшого розвитку німецькомовної освіти, що є важливим для порівняльно-педагогічних досліджень. Наталія Василівна вдало проаналізувала і дослідила соціальні умови обраного нею періоду, коли відбувався розвиток української шкільної освіти.

Відповідно до об'єкта, предмета і мети було визначено завдання дослідження:

1. визначити та систематизувати джерельну базу дослідження;
2. обґрунтувати періодизацію розвитку німецькомовної освіти в загальноосвітніх школах України в кінці ХХ на початку ХХІ століття для модернізації освітньої системи Німеччини;
3. схарактеризувати зміст, організаційні форми і методи німецькомовної освіти в загальноосвітніх школах України в період з 1991 по 2018 роки задля моделювання її подальшого розвитку;
4. визначити перспективи подальшого розвитку;
5. виявити тенденції розвитку німецькомовної освіти в Україні в досліджуваний період;

У дисертаційному дослідженні Н.В.Бейліс акцентувала увагу не на систему освіти України загалом, а на загальноосвітні школи, які не лише охоплюють більшу частину учнівського загалу, а й відіграють фундаментальну роль у виконанні освітньо-науковим комплексом України своїх численних сучасних завдань – від формування у молоді основ мовної і математичної грамотності до виконання глибоких наукових досліджень і створення високих виробничих технологій.

Наше уважне ознайомлення з рукописом дисертації і опублікованими матеріалами Н.В.Бейліс свідчать про те, що обрана проблема була достатньо глибоко проаналізована в своїх визначальних рисах. У дисертації чітко визначено науковий апарат, його структурні компоненти: мету, завдання, об'єкт, предмет та інше, що дозволило дослідниці розгорнути науковий пошук на всіх етапах роботи. Структура дисертації виправдана логікою дослідження.

Достатньо оригінальним і нетрадиційним є виконане Н.В.Бейліс дослідження праць і виклад основних досягнень українських науковців, які вивчали питання модернізації змісту освіти, технології та методики викладання німецької мови в Україні. Так само позитивно ми відзначаємо аналіз праць німецьких педагогів та методистів.

Розгляд наукового змісту дисертаційного дослідження засвідчив гарний рівень узагальнення теоретичного матеріалу, вміння авторки робити висновки та здійснювати дефінітивний аналіз понять, творчо їх переосмислювати. Складний інтегрований характер предмету дослідження зумовив авторку детально вивчити та розкрити сутність понять: «періодизація», «функції періодизації», «період», «етап», «суб'єкт періодизації» тощо.

Науковим здобутком роботи ми вважаємо авторське визначення понять «національна німецькомовна освіта в загальноосвітніх школах» та «німецькомовна компетентність учнів», яка розглядається авторкою дослідження як сукупність здібностей особистості учня і спрямовується на цінності німецької мови і культури. Аргументи Наталії Василівни Бейліс реалізовувати стратегічні цілі гуманної комунікації в німецькомовному діалозі, оцінювати та застосовувати результати досягнення відповідних проміжних цілей на практиці в освітньому та самоосвітньому процесах ми вважаємо достатньо переконливими і повними.

Важливу роль у дисертації відіграє матеріал другого розділу. Науковим здобутком роботи ми вважаємо розробку прогностичної моделі розвитку німецькомовної освіти в національній загальноосвітній школі. Побудові моделі передують ретельна дослідницька робота Н.В.Бейліс щодо детального аналізу недоліків вже існуючої моделі. Здобувачка не тільки оптимально визначила стратегію наукового пошуку (ключові ідеї, етапи його організації), а й перевірила ефективність розробленої моделі, розробивши методичні рекомендації щодо розвитку німецькомовної освіти в закладах середньої освіти: прогностичний і методичний аспекти. До позитивних моментів дослідження слід віднести вміння Н.В.Бейліс вводити у контекст роботи таблиці та рисунки, що впливає на доступність і наочність висвітлення та сприйняття наукового матеріалу.

Досліджуючи розвиток німецькомовної освіти в національній загальноосвітній школі, дослідниця визначає тенденції її розвитку, наголошуючи передусім на необхідності модернізації змісту. Слід зупинитися на виокремлених

Н.В.Бейліс деструктивних внутрішніх та зовнішніх факторах, чинники яких пов'язані між собою і є залежними від особливості життєдіяльності громадян і функціонування освіти в конкретній історичний період.

Дуже важливим є третій – заключний – розділ рукопису дисертації, в якому головна увага звернута на перспективи розвитку німецькомовної освіти в закладах загальної середньої освіти України. Дослідниця пропонує застосувати в змісті німецькомовної освіти комплекс нових способів діяльності. Нею розроблено авторську схему вимог до добору матеріалу етнокультурного змісту, що значно полегшить шкільному вчителю мотивувати учнів класу до вивчення німецької мови.

Окремо хочемо відмітити ту частину дисертаційного дослідження, де йдеться про особистісно орієнтований характер методики вивчення німецької мови, оскільки в психолого-педагогічних дослідженнях проблема особистісно орієнтованого підходу посідає вагомe місце. Дослідниця дотримується думки, що існує лише один спосіб реалізувати особистісний підхід у навчанні – зробити навчання сферою для самоствердження особистості. Ми погоджуємося з такою точкою зору і вважаємо, що описані Н.В.Бейліс особистісно орієнтовані методики допоможуть підтримати індивідуальні здібності учня і сприятимуть творчій самореалізації особистості в суспільстві.

На нашу думку, ще не в повній мірі завершено перетворення успадкованої від радянського періоду надмірно централізованої освітньої системи в більш гнучку, демократичну, ефективну, орієнтовану на суспільство знань. Саме тому рекомендації автора дисертації щодо подальшого розвитку німецькомовної освіти в Україні є для української освітньої наукової сфери важливими. Вони посилюють практико-орієнтований аспект дослідження та забезпечують можливість їх широкого застосування у практиці діяльності загальноосвітніх закладів, де вивчається німецька мова.

Здобувачкою опрацьовано 345 наукових праць з різних галузей знань (19 з них німецькою та англійською мовами). Сумлінні робота над науковими джерелами позитивно відобразилась на глибині проведеного дослідження, результати якого відображено у 23 публікаціях, з них 7 статей у наукових фахових виданнях України. Н.В. Бейліс достатньо добре володіє німецькою та

англійською мовою, що полегшило вивчення і використання багатьох нових для української порівняльної педагогіки джерел інформації.

Основні положення дисертаційної роботи є повністю ідентичними змісту автореферату. Позитивно оцінюючи хід і результати дослідження, вважаємо за необхідне виділити ряд зауважень і питань, які вимагають пояснень та уточнень. А саме:

1. Опрацювавши великий обсяг вітчизняних та зарубіжних матеріалів, у дослідженні не представлено доробок німецьких науковців освітньо-педагогічної сфери відомих в європейському освітньому просторі науковців Г. Ауернхаймера, Дж. Грубера, С. Хільдегарда. На нашу думку, дисертація виграла б за умови наведення результатів їх наукових праць.

2. У дослідженні Н.В.Бейліс представляє подані до наукового обігу німецькомовні та англомовні джерела. З метою ознайомлення з ними широкого загалу молодих науковців вважаємо доцільним представити зазначені джерела у вигляді окремих додатків, розмістивши їх у кінці дисертаційного дослідження чи скласти підбірку, висвітливши погляди зарубіжних учених на іншомовну освіту.

3. Автор дисертації називає створення і організацію літніх мовних таборів суттєвим чинником, що позитивно впливає на формування німецькомовної компетентності. Проте про організацію і роботу як літніх таборів, так і літніх пришкільних майданчиків, які є надбанням загальноосвітньої української школи і мають багаті напрацювання, інформація майже відсутня.

4. На нашу думку, у роботі недостатньо уваги приділено досвіду волонтерської роботи. Важливим є і той факт, що з метою популяризації німецької мови до різноманітних заходів були залучені німецькомовні волонтери, мали місце міські, всеукраїнські та міжнародні освітні проекти, налагоджено партнерські стосунки з викладачами ВНЗ, які надавали методичну допомогу вчителям шкіл під час проведення країнознавчих заходів тощо. Саме ця інформація підтверджує позитивний досвід і зміни в німецькомовній освіті в загальноосвітній школі,

5. Деякі посилання в тексті дисертації не мають вказаних сторінок, що ускладнює пошук інформації. Слід також додати посилання на джерела у таблицях, які не розроблені автором дослідження, а окремі таблиці можна було б перенести з тексту дисертації в додатки.

6. Не завадило б, на наш погляд, розширити дані про вивчення німецької мови учнями ЗОШ, включивши тести TIMMS та інші (до останнього вже приєдналася й Україна). Вважаємо, що результати тестувань сприятимуть порівнянню української та німецької шкіл.

Загальний висновок

Зазначені зауваження в цілому не впливають на загальну позитивну і оцінку і не знижують наукового рівня дисертації Н.В.Бейліс. Вони можуть стати корисними у її подальшому науковому пошуку.

За характером теоретичного і фактичного матеріалу, ступенем його якісного та кількісного аналізу, рівнем новизни і достовірності результатів дослідження для педагогічної науки та практики, обґрунтованості висновків дисертаційна робота Н.В.Бейліс "Розвиток німецькомовної освіти в загальноосвітніх школах України в кінці ХХ - на початку ХХІ століття" відповідає паспорту обраної спеціальності та вимогам «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567, а її автор – Бейліс Наталія Василівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

04 вересня 2020 року

Другий опонент
кандидат педагогічних наук

 С.В. Петрукович
 Засвідчує: *Петрукович С.В.*
 Зав. канцелярією *Павлюк В.В.*